

Ismeretlen kéz által készített útmutatás, amelyben részletesen meghatározzák az egyházlátogatás rendjét. Az útmutatás keltezés és aláírás nélküli, az írásképe és a benne található javítások alapján megállapítható, hogy csak egy fogalmazvány. A szöveg 1787. február 28-a után készülhetett, mert utalás található benne az 1787-es gyomai egyházmegyei gyűlésre: az egyházmegye jegyzőkönyvéből tudjuk, hogy Gyomán 1787. február 28-án tartottak gyűlést. Az útmutatás a lelkipásztorok, tanítók és a gyülekezet hitéletének megvizsgálására helyezi a hangsúlyt, de a vagyoni állapotokat és a megfelelő iratkezelést is részletesen ellenőrizte valamint felmérte.

*Az esperesti visitationalis ideához tartozó jegyzések a[nno] 1787
1787 G-II-1.*

Post n[ume]rum 4: 1. Nintsen-e ennek az ekl[ézi]ának valamiben valakitől háborgattatása. 2. A templom, parochialis házak, oskolák és az azokhoz tartozó épületek vagynak-e jó statuóban? Nem szűkölködik-e valamelyik reparatio nélkül? Hát a temető mitsoda állapotban van? Bé vagyon-é kerítve és így jól procuráltatik-e? 3. A templom, chatedra, a keresztelő tál és edény tartatnak-e illendő tisztaságban. 4. Az úrasztalához tartozó edények és egyéb eszközök elegendők-e? Hány és mitsodás keszkenőkből, poharakból, kannákból állanak? S hol tartatnak. 5. Vagyon-e az ekl[ézi]ának valamely fundussa? És az miből áll? S miképpen procuráltatik? Nem lehetne-e valamiből fundust szerezni az ekl[ézi]ának boldogíttatására.

Ad n[umer]rum 7-um: Magánoson a prédikátor kérdettessék és vizsgáltassék meg: vagyon-e elegendő könyve? Mitsoda commentariussai vagynak? Vagyon-e magyar, zsidó Bibliája? Purus textussa? Megvagynak-e nálla az ekl[ézi]ai canonok? Le vagyon-e írva[?] a liturgiája, amellyel él a keresztelés, úrvatsorája kiszolgáltatása és a házasulandók megeskettetések alkalmatosságával? Kérdettessék meg afelől is, úgy viszi-e véghez az esketést, amint nem régibe praesentáltatott a F. K. K. parantsolat szerint a v[enerabilis] superintendentiától? S mondja el szóval, e részben mit tselekeszik. Úgyszintén tudja-e, a házasságban mellyek legyenek a prohibitus gradusok? Miképpen írja be az házásokat a matriculaba? Hát a vallás dolgába, nevezetesen a házasság eránt emanált parantsolatok megvagynak-e nálla írásban vagy nyomtatásban? Mutassa meg, elolvasta-e ez utolszor említett parantsolatot a t[em]plomba? Nintsen-e valami benne, amiben felakadott volna?

Ad n[ume]rum 8-vum: Vizsgáltassék meg az is és kérdettessék meg az ekl[ézi]a előjáróságtól, nintsen-e valamely panasszok a prédikátor vagy maga v[agy] háza népe magok viselések eránt.

Ad n[ume]rum 9-vum: Miképpen jár el a prédikátor a maga hivatalában? Minden vasárnap reggel prédikáll-e, estve p[e]d[ig] catechizál-e? Tanította-e az eladó leányokat, és az oskolából mostanában kiszakadott legénkéket? Nem bízza-e némely jöttment kóborló papokra, deákotskákra a prédikállást? Maga világoson és épületesen tanít-e? Nem tölti-e az időt némely zsidó, görög v[agy] deák szók magyarázattyával? Az ev[angé]l[iu]mi tudományokat, amellyek kivált tartoznak a hitre és az erköltsökre, tisztán és a község[ne]k megfoghatásához képest adja-e elől? Megfeddi-e a bűnösöket? Látogattya-e a betegeket? És egyéb ínségben lévőket? Visitálja-e szorgalmatosan mind a fiúi, mind a leányi oskolákat? Hát hétköznapokon nem mulattya-e el az isteni tiszteletet? Olvasta v[agy] magyarázza-e a Bibliát? A könyörgéseiben nem vettek-e észre valamit, amely egyetlen v[agy] érthetetlen volna? Nem mond-e hossza könyörgéseket hétköznap? Hát a prédikállását nem nyújtja-e tovább egy óránál?

Ad n[ume]rum 10-m: Vagyon-e az ekl[é]zsi[á]nak matriculája? Mikor kezdődött? Helyesen procuráltak-e? Miképpen irattassanak bé a béirandó dolgok aszerént, amint a mostan közelebb tartatandó gyűlésben meg fog határozódni, a prédikátornak tudtára kell adni.

Ad n[ume]rum 11-num: Meg kell nézni, a prédikátor[na]k mi a salariuma? Be vagyon-e írva a tractus könyvében? Beadják-e annak idejébe? Ha e részben[en] vagyon valami panassza a prédikátornak, jelentse bé.

Ad n[ume]rum 12: 1. Gyakorolják-e a hallgatók szorgalmasan az I[ste]n házát? Úgy veszik-e az I[ste]n beszédét a prédikátortól, mint az I[ste]n képében járó és szolló követtől, minden becsüllettel, tisztelettel és i[ste]ni félelemmel? Vagynak-e sok t[em]plom kerülők, úrvatorájával nem élők? Káromkodók, hamis esküvők v[agy] más eféle botránkozató életűek? N[ota] b[ene]: Ha volnának olyanok, akik mind magánosan egyszer-kéttzer a presbyterialis személyek által, mind közönségesen megintettek volna, de mégis magokat semmit sem jobbították volna, ekkor lesz az ideje, hogy azok az esperest eleiben hivattassanak, megintessenek, és azoknak neveik a visitatio actai közzé béirattassanak, hogy így jövő esztendőre hasonló visitatio alkalmatosságával az esperest megtudakozza ha jobbította-e már magát az ilyen ember? 2. Mitsoda abban a gyülekezetben leginkább uralkodó bűn, v[agy] mellyek azok? Prédikáll-e azok ellen expresse, et directe? Mutassa meg azokat a praedicationit. 3. Meginti-e a bűnösöket magánosan? Inti-e a poenitentia tartásra, ha olyan a bűn? A maga házához hivatván? Sőt, hozzáhok le is menvén, ha hogy refractariusok? 4. Nintsenek-e a hallgatók, kivált az előljárók közzül olyanok, akik amidőn a prédikátor valamely jó rendet állítana fel, v[agy] az ekl[é]zsi[ai] disciplinat gyakorolja, ellene mondaná[na]k, akik miatt osztán az ekl[é]zsi[ai] jó rendet fel nem állíthatya? Ezeket a seniornak meg kell inteni, és kérni az Úr nevében, h[ogy] sok lelkek kárával azt ne tselekedjék. 5. Mikor valamely idegen e[mbe]r kíván az úrvatorájával élni, előre ki kell hirdetni a communicatio alkalmatosságával, h[ogy] az ilyen e[mbe]r minekelőtte az asztalhoz járulna, a prédikátorhoz mennyen levelével, h[ogy] abból megtudhassa, hol lakik, s mitsoda vallású. Sokszor megesik, h[ogy] az e[mbe]r a maga ekl[é]zsiájában azért nem communicál, mert valamely haragosa vagyon, tehát az ő bosszús és békételen sz[...] más ekl[é]zsi[á]ba viszi, mintha ott az I[ste]n előtt kedvesebb vendég fogna lenni, mint otthon, de így a[...]ség el fog tartóztatódni.

Ad n[ume]rum 13-um: Gyakoroltatik-e az ekl[é]zsi[ai] fenyíték? És miben? N[ota] b[ene]: Itt lészen ideje és helye elmondani azt, ami most az ekl[é]zsi[ai] disciplina felállítására nézve fog projectáltatni a gyűlésben, aszerént, amint az ott fog confirmáltatni.

Ad n[ume]rum 14. Vagyon-e az ekl[é]zsi[á]nak curatora? Kitsoda? Egész hűséggel és egyenes jó l[elki]esmérettel folytattya-e a hivatalát? Az ekk[é]zsi[ai] javatskáját, pénzét igyekezik-e szaporítani? Mindenkor tiszt[e]letes uramnak jelenlétében vagyon-e a perceptaja és erogatioja? Őkegyelmével irattya-e bé azokat a maga lajstromába? Ad-e számot minden esztendőben? Adja elől a prédikátor a közelebb v[agy] utolszor adott számadásának extractussát, mellyet superintendens uram[na]k be kell küldeni. Meg kell nézni, mitsoda renddel vagynak a számadó lajstromban feltéve a rubrikák. És ha illendő rendben nints, lehet formulat kiadni, amely szerint ezután légyen alkalmaztatva.

Ad n[ume]r[um] 15: Hát az árvákra s a közönséges szegényekre van-e valamely gond? Miképpen procuráltak ezek? Publicáltak-e? Ami a szegények számára bejő, kiosztattatik-e egészlen? Vagy valamely részetske benn marad? És azt ki procurálja? És mitsoda végekre fordítatik?

Ad n[ume]rum 16: Vide inter generales quaestiones.

Ad n[ume]rum 17: Kinek hívják a mestert? Praeceptorokat, kik mind a fiúi, mind a leányi iskolákban tanítanak?

Ad 18: Jó erköltsűek-e? És hivatalokban híven és szorgalmasan eljárnak? Tanítták-e a gyermekeket a k[eresztyén] vallásnak fundamentosabb articulussaira? A zsoltárookra? Az éneklésnek mesterségire? A sz[ent] históriákra? Az jó írásnak és a számvetésnek mesterségére? Nem vették-e észre az előljárók, h[ogy] v[agy] halászni, puskázni sokat járnának? Hát valamely korhelek pipázni, kártyázni nem járnak-e hozzájuk? Tanítványaikhoz nem kegyetlenek-e? Az illendő iskolai fenyítéket mindazonáltal megtartják-e?

Ad n[ume]rum 19: Hány iskolába járó tanítvány számláltatik mind a fiúi, mind a leányi iskolában? És még ezeken kívül mennyin lehetnének, akik járhatnának, de a szülék nem jártatták? Miért nem? Adattassanak fel azok a szülék is, akik gyermekeiket nem akarják tellyességgel taníttatni. Ezek intetessenek meg, és neveik jegyeztessenek fel. Itt meg lehet parantsolni a rectorok[na]k, és a l[elki] tanítók[na]k, hogy az árvákat, az valóságos szegényeket, akik felől v[agy] a curator, v[agy] az ekl[ézsi]a előljárói bizonságot téznek, h[ogy] tehetetlen szegények, ingyen tanítsák.

Ad n[ume]rum 20: Meg kell kérdeni mind a rectort, mind a több tanítókat, ha megfizetik-e igazán, egészlen és annak idejében azon fáradságok[na]k jutalmát. Ha hogy ebben fogyatkozás talál lenni, intessenek az előljárók, hogy azeránt illendő dispositiot tegyenek, a magok auctoritassával is a fizetni nem akarólat kényszerítsék. Mert méltó a munkás a maga bérére, annyival is inkább, mert őfelsége most közelebb kiadott K. K. parantsolattyában parantsolja, h[ogy] ezek valami módon meg ne tsalattassanak, minth[ogy] különben is igen tsekély fizetések vagyon. Itt lészen már helye, h[ogy] a marasztásokról tett rendeléseket az esperest elmondja az előljárók előtt, hogy tudhassák ezután magokat mihez tartani. Így fogván hozzá: minthogy felséges király urunk[na]k tettett d[e] d[ato] 2-da Novembris a[nn]i 1784 kiadott kegyelmes rendelésében ezt parantsolni, hogy ezután az ekl[ézsi]ának külső curator[na]k, v[agy] előljárói[na]k a prédikátorokat magok tettések szerént nagy és fundamentomos okok nélkül az ekl[ézsi]ából ki nem lehet tudni, h[ane]m az eféle előljárók szedgyék rendben okaikat, és a prédikátor ellen való panasszaikat adják be azokat a seniornak, v[agy] a tractus gyűlésnek, mint az eféle dolgokban előállított legelső törvényszék[ne]k és a maga úttján és módján folyt a dolog, és ha itt valamely félnek nem tétzenék a sententia, apellájon a superintendentiara, amint az illyen ügyben rendeltetett super revisorium forumra, s [...] várják osztán a dolognak kimenetelét. Ezen az okon tettett a v[enerabilis] tractusnak mostan 28. Febr[uarii] Gyomán tartatott congregatióban ím ezeket rendelni. Enarretur.

Utoljára bizattassék és porantsoltassék meg a prédikátornak, hogy a megnevezett rendelések az ekl[ézsi]ában megtartassanak. Az előljárók[na]k p[e]d[ig] tudtokra adattassék, hogy ha az eféle ügyes-bajos dolgokban másképpen fognak procedálni, ügyök a v[enerabilis] tractustól fel nem vétetődik. Végének kell már valahára szakadni a mi ekl[ézsi]ánkban eddig uralkodott sok rendeletlenségek[ne]k, és törvénytelenlégek[ne]k. Itt parantsolja leginkább Sz[ent] Pál, h[ogy] mindenek szép renddel follyanak.